

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.8.18>

УДК 332.122:379.84]:351.9(045)

О. В. Славінський,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування,

Національний авіаційний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-8796-051X>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ

O. Slavinskyi,

Postgraduate student of the Department of Public Administration,

National Aviation University

THEORETICAL ASPECTS OF STATE REGULATION OF THE RECREATION SPHERE

У статті розглянуто категорійно-понятійний апарат, що стосується процесу державного регулювання діяльності та розвитку рекреаційної сфери. Зокрема розкрито наукові підходи до визначення таких понять як «рекреація», «рекреаційна діяльність», «рекреаційна послуга», «ринок надання рекреаційних послуг», а також охарактеризовано механізми державного регулювання рекреаційної сфери (економічний, інституційний, правовий та організаційний).

Акцентовано увагу на багатогранності поняття «рекреація» та

відсутності його законодавчого тлумачення. Виявлено особливості рекреаційної діяльності та розкрито її функціональне призначення.

Проаналізовано чинники (економічні, соціальні, демографічні, ресурсні, географічні, екологічні, культурні, інформаційні, політичні), які впливають на формування попиту та пропозиції рекреаційної послуги. Доведено, що використання даних чинників дає можливість регулювати рівень рекреаційної привабливості кожної території.

Виявлено проблеми, які негативно впливають на функціонування та розвиток досліджуваної сфери, а також запропоновано шляхи їх вирішення за допомогою використання економічного, інституційного, правового та організаційного механізмів державного регулювання рекреаційної сфери.

The article examines the categorical and conceptual apparatus relating to the process of state regulation of the activity and development of the recreational sphere. In particular, such concepts as "recreation", "recreational activity", "recreational service", "market of recreational services" are considered.

It is emphasized that the concept of "recreation" is multifaceted and characterizes the process, activities, mechanisms for restoring human strength, as well as the territory where it will take place. At the same time, there is no clear definition of this concept in any legislative document.

The features of recreational activities related to the provision of recreational services, which are formed and changed depending on the needs of the population, their level of well-being, as well as the level of socio-economic development of the territory where these services are provided, are identified.

The functions of recreational activities, in particular, health-improving, cognitive, economic and communicative, as well as its participants, are considered.

The author emphasizes the concepts of "recreational service" and "market of recreational services". It is established that it is in the market of recreational services that recreational entities determine the level of competitiveness of the proposed recreational service by determining its supply and demand.

The factors that influence the formation of demand and supply of recreational services are analyzed, including economic, social, demographic, resource, geographical, environmental, cultural, informational, and political. It is proved that their use makes it possible to regulate the level of recreational attractiveness of each territory.

The problems that adversely affect the functioning and development of the recreational sphere are identified and ways to solve them through the implementation of mechanisms of state regulation of the recreational sphere (economic, institutional, legal and organizational) are proposed.

Each of these mechanisms is analyzed and it is established that these mechanisms not only determine the regulatory and legal support, organizational structure of the recreational sphere, methods and sources of its financing, but also outline the level of authority and relations with providers and recipients of recreational services.

Ключові слова: *рекреація, рекреаційна діяльність, рекреаційна послуга, ринок рекреаційних послуг, рекреаційна сфера, державне регулювання рекреаційної сфери.*

Keywords: *recreation, recreational activity, recreational service, recreational services market, recreational sphere, state regulation of the recreational sphere.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Рекреаційна сфера має надзвичайно велике значення для формування національного багатства країни, адже її функціонування сприяє створенню нових робочих місць, покращенню добробуту та здоров'я населення, а також розвитку економіки як окремої території, так і країни в цілому. Одним із пріоритетів нашої держави у функціонуванні даної сфери є наявність великої ресурсної рекреаційної бази та вигідне географічне положення.

Однак у сучасних умовах повномасштабної військової агресії рф проти

України, в рекреаційній діяльності нашої держави відбувається значний спад. Це пов'язано зі зниженням кількості туристів та зростанням рівня їх небезпеки, пошкодженням, а подекуди і цілковитим знищенням енергетичної, транспортної, курортно-рекреаційної та туристичної інфраструктури, значним погіршенням стану здоров'я населення країни. Стресові навантаження сьогодення у пересічних українців зросли внаслідок нашарування тяжких життєвих ситуацій та впливів. Як результат – усе це буде довготривалим наслідком для громадського здоров'я ще не одне десятиліття після закінчення війни.

Тому назріла необхідність виведення рекреаційної сфери на якісно новий рівень функціонування. Враховуючи це, визначення теоретичних засад державного регулювання рекреаційної сфери є актуальним питанням, яке потребує розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена проблематика перебуває в полі зору багатьох учених. Зокрема різні аспекти державного регулювання рекреаційної сфери, у тому числі й напрацювання щодо понятійно-категорійного апарату, висвітлювали у своїх наукових працях такі науковці як: Н.Андрусак, К.Бабікова, М. Багрій, А. Близнюк, Ю. Бондаренко В. Величко, П. Гаман, А. Завербний, В. Кифяк, С. Левцов, А. Лелеченко, К. Мелешко, Л. Мельник, В. Федорченко, Н. Фоменко та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є розгляд теоретичних аспектів державного регулювання рекреаційної сфери, зокрема наявність існуючого категорійно-понятійного апарату, визначення основних механізмів, які використовують при державному регулюванні даної сфери, виявлення проблем та обґрунтування шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні в Україні питання надання рекреаційних послуг та здійснення рекреаційної діяльності набуває нового значення, адже пріоритетним залишається завдання щодо забезпечення екологічно безпечних умов життєдіяльності людини, гарантуючи при цьому

високий рівень якості відпочинку та оздоровлення.

Аналіз літературних джерел свідчить, що термін «рекреація» з'явився в США в кінці 90-х років XIX ст. і передбачав процес відновлення, оздоровлення чи відпочинку у вільний від роботи час. Пізніше поняття «рекреація» почали використовувати в різних галузях, зокрема в медицині, економіці, архітектурі, розуміючи при цьому необхідність організації відпочинку населення для відновлення стану його здоров'я [9**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Слід звернути увагу на те, що ми не маємо законодавчо унормованого терміну «рекреація», тобто дана дефініція до цих пір не набула сталого тлумачення. Єдиною згадкою про дане поняття є «Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України» (далі – Положення), затверджене наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 26 червня 2009 року № 330. У документі визначено, що рекреація являє собою процес відновлення розумових, духовних і фізичних сил людини шляхом загальнооздоровчого, культурно-пізнавального відпочинку, туризму, оздоровлення, любительського та спортивного рибальства, полювання тощо та здійснюється за межами постійного місця проживання у визначених згідно із законодавством місцях природно-заповідних територій та об'єктів. Однак цей наказ втратив чинність, а в новій редакції Положення, затвердженій наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 26 липня 2022 року № 256, взагалі відсутній такий термін.

А від так, відсутність чіткого термінологічного апарату надає науковцям поле для подальших дискусій. Розглянемо основні існуючі визначення, що розкривають сутність рекреації та пов'язаних із нею дефініцій.

І. Пирожник визначає рекреацію як «відновлення і розвиток здоров'я та працездатності, фізичних та духовних сил людини, витрачених у процесі життєдіяльності» [14].

В. Федорченко стверджує, що рекреація – це розширене відтворення фізичних, духовних, інтелектуальних та емоційних сил людини або діяльність, спрямована на відновлення продуктивних сил людини [22, с. 119-120]. Свій

прояв вона знаходить у таких формах, як санаторно-курортне лікування, подорожі, система фізкультурних занять та різноманітні види активного та пасивного відпочинку. Цієї точки зору дотримується і Н. Фоменко, уточнюючи, що «рекреація» – це процес відновлення фізичних, духовних і нервово-психічних сил людини, який забезпечується системою заходів і здійснюється у вільний від роботи час на спеціалізованих територіях [23, с. 5].

Як результат, вищеописані підходи визначили значний інтерес наукової спільноти до висвітлення різноманітних аспектів функціонування рекреаційної сфери. Це дозволило представити рекреацію як:

- систему певних заходів, суспільних відносин та явищ, пов'язаних із використанням населенням вільного від роботи часу для оздоровчої, пізнавальної, культурно-дозвілєвої діяльності на спеціалізованих територіях та які знаходяться поза межами їх постійного проживання [12];

- процес створення комплексного продукту (послуги) пов'язаного з відновленням психолого-емоційних та фізичних сил людини через активну/пасивну діяльність за умови добровільно відведеного на це часу, коштів та запитів рекреантів [8];

- окрему галузь економіки України / підприємства (організації, установи), які формують, просувають, реалізують, розвивають рекреаційно-туристичний продукт (послугу) [2, 13, 15].

Отже, як бачимо, поняття «рекреація» є багатогранне і характеризує процес, заходи, механізми щодо відновлення сил, а також територію, де вона відбуватиметься.

Таким чином обумовлюється необхідність по-новому поглянути на сучасне розуміння рекреації, зростання її значення як діяльності.

Чинним Положенням про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України передбачено, що «рекреаційна діяльність – це діяльність, що здійснюється з метою відновлення розумових, духовних і фізичних сил людей шляхом створення умов для їх загальнооздоровчого і пізнавального відпочинку» [17].

Також даним Положенням визначено, що «основними видами рекреаційної діяльності у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду є організація оздоровлення, відпочинку, любительського та спортивного рибальства, різних видів туризму: дитячого, молодіжного, сімейного, для осіб похилого віку, для осіб з інвалідністю, культурно-пізнавального, лікувально-оздоровчого, спортивного, релігійного, екологічного (зеленого), сільського, підводного, гірського, пригодницького, автомобільного, самодіяльного» [17].

Окрім цього, рекреаційна діяльність виконує ще й певні функції, серед яких: оздоровча (санаторно-курортне лікування та оздоровлення); пізнавальна (задоволення культурних та духовних потреб людей); економічна (підвищення рівня зайнятості населення та підвищення рівня ВВП як на окремо взятій території, так і в країні); комунікативна (налагодження контактів між людьми).

Основними учасниками рекреаційної діяльності є:

– рекреатори – надавачі рекреаційних послуг (суб'єкти господарювання, які отримали право (ліцензування) займатися рекреаційною діяльністю з метою отримання прибутків чи виконання соціального замовлення на госпрозрахункових умовах [21];

– рекреанти – споживачі рекреаційних послуг (особи, які відновлюють свої розумові, духовні та фізичні сили, використовуючи певні рекреаційні ресурси) [18].

Усе це спонукає органи публічної влади та суб'єктів господарювання до розвитку рекреаційної діяльності, яка є невід'ємною і важливою частиною сучасного способу життя кожної людини та дає їй змогу забезпечити оздоровчі та пізнавальні потреби.

Рекреаційна діяльність має певні особливості, оскільки пов'язана не тільки з виробництвом конкретного виду продукції, а й з наданням послуг, які формуються та змінюються залежно від потреб населення, рівня їх добробуту, а також від рівня соціально-економічного розвитку території, на якій надаються ці послуги [6].

Тому, на нашу думку, цілком виправданим результатом рекреаційної

діяльності є забезпечення суб'єктами господарювання потреб населення шляхом надання рекреаційних послуг як специфічного продукту. У той же час рекреаційні послуги мають свої особливості: сезонність надання і споживання, неможливість зберігання таких послуг і їх нагромадження. Саме потреби рекреантів визначають попит на рекреаційні послуги.

Не можна залишити поза увагою і таку важливу дефініцією як «ринок надання рекреаційних послуг», який може стати однією з провідних галузей економіки. Враховуючи необхідність позбутися сировинної залежності, розвиток підприємств туристично-рекреаційного комплексу України набуває сьогодні особливого значення як один із стратегічних напрямів розвитку економіки. На ринку надання рекреаційних послуг суб'єкти рекреаційної діяльності визначають рівень конкурентоспроможності запропонованого рекреаційного продукту [1]. Тобто рекреанти визначають попит на рекреаційні послуги, а рекреатори надають пропозицію таких послуг, формуючи тим самим цінову політику рекреаційної послуги.

Також на рівень попиту і пропозиції рекреаційної послуги впливають наступні чинники: *економічні* (визначають рівень цін на рекреаційні послуги, рівень доходів населення, підвищення ділової активності та умови розширення асортименту рекреаційних послуг); *соціальні* (рівень життя населення та його потреби, доступність різних верств населення до певних рекреаційних послуг); *демографічні* (кількість потенційних рекреантів, їх вік, стать, сфера діяльності та зайнятість); *ресурсні* (наявність та стан рекреаційних ресурсів, у т. ч. забезпечення засобів зв'язку, наявність закладів харчування та розваг з професіональним обслуговуючим персоналом); *географічні* (географічне розташування рекреаційних зон із цінними рекреаційними ресурсами (море, річка, ліс тощо) та транспортною доступністю); *екологічні* (сприятливий стан навколишнього середовища); *культурні* (пізнавальні потреби рекреантів, їх виховання та культурно-освітній рівень, а також емоційний стан, традиції місцевого населення); *інформаційні* (реклама, розміщення інформації в соціальних мережах про рекреаційний заклад, рекреаційні послуги, умови

надання та вартість тощо); *політичні* (політична та економічна ситуація в країні, міжнародні відносини з іншими країнами, стан політичної та військової безпеки) [3, 20].

Використання зазначених чинників розширює можливості із урегулювання рівня рекреаційної привабливості певної території, врахувавши які, тим самим розширюється її рекреаційна місткість.

При цьому актуалізується питання забезпечення потреб населення в організованих рекреаційних територіях, які б спеціалізувалися на окремих видах рекреаційної діяльності. Сьогодні рекреаційна діяльність постає як глобальне явище, що має стабільні темпи зростання, тому її вважають одним із найперспективніших напрямів суспільно-економічного розвитку, який одночасно спрямований на усунення вже існуючих професійних захворювань людини та їх запобігання.

Відповідно органи публічної влади для забезпечення економічного розвитку держави повинні піклуватися, в першу чергу, про виявлення причин які впливають на здоров'я населення, його збільшення та смертність, фізіологічний стан та потреби фізичного відтворення. Разом із цим, необхідно приділяти належну увагу організації дозвілля, на яке покладено завдання самореалізації кожної особистості впродовж всього життя.

Вирішення цих питань неможливе без розв'язання суперечностей державного регулювання рекреаційної сфери. Це в свою чергу потребує урізноманітнення та розширення рекреаційної діяльності внаслідок розвитку рекреації і туризму як масового явища та головної причини виділення нових рекреаційних територій, «ініціювання та розроблення концепцій і програм для розвитку рекреації, їх правове, інформаційне, фінансове та кадрове забезпечення» [16].

Слід наголосити на тому, що державне регулювання рекреаційної сфери відбувається з метою створення сприятливих умов для розвитку й удосконалення сфери надання рекреаційних послуг, реалізації прав громадян на відпочинок, відновлення та зміцнення здоров'я, а також захисту прав та

інтересів учасників рекреаційної діяльності.

Для забезпечення мети та завдань державного регулювання рекреаційної сфери використовують економічний, інституційний, правовий та організаційний механізми.

Економічний механізм передбачає сукупність форм і економічних методів, за допомогою яких здійснюється організація створення та надання рекреаційних послуг, узгоджується їх економічна доцільність, вартість, визначаються джерела фінансування [7]. Даний механізм використовується на загальнодержавному, регіональному та локальному рівнях та базується на таких засадах як планування фінансових надходжень (власні кошти, кошти рекреантів, позики комерційних банків, інвестиції міжнародних фінансових організацій тощо) та формування економічних заходів, спрямованих на покращення господарської діяльності надавачів рекреаційних послуг та пристосування їх до ринкового середовища.

Економічне регулювання розвитку рекреаційної сфери здійснюється через механізми платежів за використання ресурсів рекреаційної сфери; проведення ефективної податкової політики; наладження системи місцевих зборів; використання ринкового механізму ціноутворення на рекреаційні послуги; реалізації ефективного механізму інвестиційної політики і кредитування [10].

Тому можемо стверджувати, що основою економічного механізму державного регулювання рекреаційної сфери є державний захист підприємств даної сфери, надання їм пільг та кредитів для подальшого розвитку.

Інституційний механізм державного регулювання рекреаційної сфери направлений на формування багаторівневої системи інституцій та взаємозв'язків між ними, а також забезпечення їх відповідного функціонування, прийняття та реалізації рішень у даній сфері в межах наданих їм повноважень.

До такої системи інституцій варто віднести органи публічної влади усіх рівнів:

– Верховну Раду України – здійснює законодавче регулювання відносин у

рекреаційній сфері на спеціалізованих територіях щодо використання рекреаційних ресурсів та визначення основних напрямів державної політики у цій галузі) [5];

– центральні органи виконавчої влади, представлені Кабінетом Міністрів України та низкою міністерств й інших органів (Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України; Міністерство охорони здоров'я України; Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України; Міністерство соціальної політики України; Міністерство культури та інформаційної політики України; Міністерство молоді та спорту України; Державне агентство розвитку туризму України; Державна екологічна інспекція України; Державне агентство лісових ресурсів України та ін.) – забезпечують реалізацію державної політики в рекреаційній сфері; розробляє та затверджує програми розвитку рекреаційної сфери, здійснює їх фінансування; забезпечує раціональне використання рекреаційних ресурсів і вжиття заходів для їх збереження; сприяє розвитку рекреаційної індустрії тощо) [5];

– місцеві органи влади (місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування) – здійснюють власні та делеговані повноваження. Зокрема вони повинні проводити контроль за здійсненням рекреаційної діяльності відповідно до вимог чинного законодавства, реалізовувати регіональні програми та впроваджувати заходи щодо стимулювання суб'єктів господарювання для розвитку рекреаційної сфери [4];

– підприємства, установи та організації різних форм власності, які також здійснюють рекреаційну діяльність.

Як бачимо, наявність значної кількості державних органів влади (міністерств, агентств, служб тощо) свідчить про відсутність єдиного органу управління з чітким функціоналом у рекреаційній сфері.

Правовий механізм передбачає сукупність нормативно-правових документів, які регулюють питання функціонування та розвитку рекреаційної сфери, у тому числі щодо встановлення лімітів на використання рекреаційних ресурсів, а також систему санкцій та зборів за нецільове використання земель

рекреаційної сфери. Зокрема це нормативно-правові та законодавчі акти, галузеві норми та нормативи, стандарти, ліцензії, які орієнтовані на дотримання параметрів світового ринку рекреаційних послуг [11].

Так, слід акцентувати увагу на тому, що Конституція є законодавчою основою рекреаційної діяльності в Україні, оскільки передбачає право її громадян на оздоровлення та відпочинок. Серед інших основних документів, які регламентують діяльність у рекреаційній сфері, варто виділити:

- Лісовий Кодекс України, Земельний Кодекс, Податковий Кодекс України, Цивільний Кодекс України, Господарський Кодекс України;
- постанову Верховної Ради України «Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки»;
- закони України «Про курорти», «Про туризм», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про рослинний світ», «Про природно-заповідний фонд України», «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про охорону культурної спадщини»;
- постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації виїзду дітей за кордон на оздоровлення та відпочинок»,
- наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України «Про затвердження Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України»;
- розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» та інші.

Як бачимо серед значної кількості нормативно-правових актів, які визначають специфіку використання рекреаційних ресурсів та рекреаційних територій, відсутній єдиний спеціальний комплексний документ у цій галузі.

В основу *організаційного механізму* закладено питання забезпечення балансу щодо розмежування повноважень у рекреаційній сфері між органами

публічної влади центрального та місцевого рівнів; створення відповідних структурних підрозділів та консультативно-дорадчих органів із питань рекреації; забезпечення оптимальної взаємодії органів місцевого самоврядування із суб'єктами господарської діяльності щодо надання рекреаційних послуг; створення рекреаційно-інформаційних центрів тощо [4].

Крім того, організаційний механізм покликаний сприяти підвищенню іміджу рекреаційної сфери та певної території нашої держави, забезпечити ефективне використання рекреаційних та інших ресурсів за допомогою їх контролю та моніторингу.

Усі ці фактори в комплексі виступають рушійною силою в розвитку рекреаційної сфери

Аналіз літературних джерел свідчить про наявність значної кількості проблем під час функціонування та розвитку рекреаційної сфери. Основними такими проблемами є: відсутність основного спеціального закону, який має регулювати взаємопов'язані процеси у рекреаційній сфері; недосконалість інституційного забезпечення діяльністю рекреаційної сфери; недостатня співпраця між органами влади та учасниками рекреаційної діяльності; недосконале податкове законодавство, що гальмує розширення та вкладення інвестицій в рекреаційну інфраструктуру; високі ціни на рекреаційні послуги, зниження рівня доходів населення, а відповідно і зменшення рівня попиту на такі послуги; нерозвиненість транспортного забезпечення; недостатній рівень уваги органів державної влади до розвитку рекреаційної галузі в Україні; невідповідність надання рекреаційних послуг міжнародним вимогам та стандартам; низький рівень безпеки на рекреаційних об'єктах, що пов'язано з військовими діями в Україні [19].

На нашу думку, в нинішніх умовах єдиним варіантом вирішення зазначених проблем у рекреаційній сфері має бути стратегічно орієнтована державна політика, конкретні кроки якої повинні сприяти впровадженню якісних та дієвих економічних, правових, інвестиційних та інформаційних механізмів. Потрібно створити ефективний механізм державно-приватного

партнерства для розвитку рекреаційної сфери, що дасть можливість забезпечити соціально-економічний територіальний розвиток країни та сприятиме збільшенню кількості робочих місць, надходженню грошових коштів до місцевого бюджету, стимулюватиме розвиток багатьох галузей економіки.

Варто також для підвищення рекреаційної привабливості територій здійснювати заходи щодо підтримки надавачів рекреаційних послуг (суб'єктів підприємницької діяльності) шляхом надання їм податкових пільг, кредитних програм, можливості залучення інвестиційних проектів.

Крім того, враховуючи сучасні реалії в умовах складного фінансового та соціального становища, варто переглянути загальну політику ціноутворення на рекреаційні послуги шляхом створення більш гнучкого механізму відповідно до наявного попиту на рекреаційні послуги.

Потрібно також здійснювати постійне оновлення матеріально-технічної бази рекреаційної сфери з метою збереження високого рівня рекреаційного сервісу та можливості розширення переліку пропонованих рекреаційних послуг.

Удосконалення системи державного регулювання рекреаційної сфери має відбуватися відповідно до норм міжнародної практики шляхом проведення сертифікації та стандартизації рекреаційних послуг.

Отже державна політика країни повинна бути спрямована на стимулювання рекреаційної сфери як одного з чинників економічного зростання.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Розглянуто категорійно-понятійний апарат державного регулювання рекреаційної сфери та встановлено зміст низки дефініцій, зокрема таких як «рекреація», «рекреаційна послуга», «рекреаційна діяльність», «ринок надання рекреаційних послуг».

Однак як свідчить аналіз літературних джерел відсутнє єдине визначення поняття «рекреація», у т. ч. в законодавчих актах.

На основі аналізу механізмів державного регулювання рекреаційної

сфери (економічного, інституційного, правового, організаційного) встановлено, що основними проблемами, які стримують розвиток рекреаційної сфери є: відсутність основного спеціального закону, який має регулювати взаємопов'язані процеси у рекреаційній сфері; недосконалість інституційного забезпечення рекреаційної сфери; недостатня співпраця між органами влади та іншими учасниками рекреаційної діяльності; недосконале податкове законодавство, що не сприяє вкладенню інвестицій в інфраструктуру рекреаційної сфери; високі ціни на рекреаційні послуги, зниження рівня доходів населення, а відповідно і зменшення рівня попиту на такі послуги; нерозвиненість транспортного забезпечення; недостатній рівень уваги органів публічної влади до розвитку рекреаційної галузі в Україні; невідповідність надання рекреаційних послуг міжнародним вимогам та стандартам; низький рівень безпеки на рекреаційних об'єктах.

Акцентовано увагу на тому, що основними шляхами вирішення зазначених проблем має бути розробка та впровадження стратегічно орієнтованої державної політики на основі економічних, правових та інформаційних заходів. Також повинен бути створений ефективний механізм державно-приватного партнерства, що стане предметом наших подальших наукових досліджень.

Література

1. Андрусак Н. Методичні підходи до вивчення територіально-рекреаційних систем: теоретичний аспект. *Наукові записки*. 2016. № 1. С. 53-60.
2. Бабікова К. О. Системний підхід до еколого-економічного забезпечення збалансованого розвитку рекреаційного туризму. *Економіка та держава*. 2021. № 5. С. 44-47.
3. Багрій М. В., Кушнір Л. П., Терлецька О. В., Мартенюк У. А. Вплив глобальних чинників на розвиток туристично-рекреаційної галузі. *Вісник ХНТУ*. 2022. № 4 (83). С. 172-177.
4. Близнюк А. С. Інституційно-організаційні засади формування

механізму державного управління розвитком рекреаційної галузі в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 1. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/1_2019/30.pdf

5. Близнюк А. С. Особливості інституційного забезпечення механізмів державного регулювання розвитку рекреаційної сфери. *Публічне урядування*, 2018. № 5 (15). С. 42-52

6. Близнюк А. С. Понятійно-категорійний апарат механізмів державного регулювання розвитку рекреаційної сфери. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2018. № 2 (19). С. 28-34.

7. Близнюк А. С. Шляхи вдосконалення економічних механізмів державного регулювання рекреаційної сфери в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 1 (20). С. 24-30.

8. Бондаренко Ю. Г. Механізм державного управління інвестуванням в рекреаційній сфері: дис. канд. екон. наук: 08.00.03. Львів : Нац. ун-т «Львів. Політехніка», 2019. 290 с.

9. Величко В. В. Організація рекреаційних послуг : навч. посіб. / В. В. Величко. Х. : Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова, 2013. 202 с.

10. Гаман П. І. Розвиток рекреаційної сфери Карпатського регіону України: теорія та практика державного регулювання : монографія / П. І. Гаман; Рада з вивч. продукт. Сил України НАН України. Донецьк : Юго-Восток, Лтд, 2008. 306 с.

11. Завадська М. М. Законодавче та нормативно-правове забезпечення організаційної діяльності у сфері рекреаційних послуг. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (5). С. 306-309.

12. Завербний А. С. Розвиток рекреаційного природокористування України за євроінтеграційних умов: функціонально-управлінський аспект. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С. 15-25.

13. Ільїна М. В., Шпильова Ю. Б. Методологічні засади класифікації територій за показниками рекреаційного природокористування. *Український*

географічний журнал. 2021. № (3). С. 54-62.

14. Кифяк В.Ф. Економічний вплив туризму на регіональний розвиток. *Регіональні проблеми розвитку туризму та рекреації*: зб. наук. праць; НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. С. 53-61

15. Мелешко К. К. Організаційно-економічні засади управління туристсько-рекреаційним потенціалом регіону. дис. канд. екон. наук: 08.00.05. Харків, 2021, 282 с.

16. Овсяк Н. В., Підвальна О. Г. Державне регулювання розвитку рекреаційно-туристичного комплексу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2020. № 1. Том 31 (70). С. 175-179.

17. Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України : Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 26 липня 2022 року № 256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1043-22#Text>

18. Рекреаційні комплекси світу : конспект лекцій. Для здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 242 «Туризм» за усіма формами навчання / Укладач А.Л. Помаза-Пономаренко. Харків : НУЦЗУ, 2020. 154 с.

19. Сидоров Я. О. Правові засади підприємництва у рекреаційній сфері. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2022. № 6. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2022-6-01-12/2022-6-01-12>

20. Снігур К. В. Чинники формування та розвитку територіальних рекреаційних систем. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2019. № 8 (28). С. 54-59.

21. Сталій розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України [Текст] : монографія / Наталія Володимирівна Павліха, Ірина Олександрівна Цимбалюк, Анастасія Юріївна Савчук. Луцьк : Вежа-Друк, 2022.

22. Федорченко В. К. Туристський словник-довідник : навч. посіб. / В. К. Федорченко, І. М. Мініч. К. : Дніпро, 2000. 160 с.

23. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навч. посіб. К. :

References

1. Andrusiak, N. (2016), “Methodical approaches to the study of territorial recreation systems: theoretical aspect”, *Naukovi zapysky*, vol. 1, pp. 53–60.
2. Babikova, K. O. (2021), “Systematic approach to ecological and economic provision of balanced development of recreational tourism”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 5, pp. 44–47.
3. Bahrij, M. V. Kushnir, L. P. Terlets'ka, O. V. and Marteniuk, U. A. (2022), “The influence of global factors on the development of the tourism and recreation industry”, *Visnyk KhNTU*, vol. 4 (83), pp. 172–177.
4. Blyzniuk, A. S. (2019), “Institutional and organizational principles of the formation of the mechanism of state management of the development of the recreational industry in Ukraine”, *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, [Online], vol. 1, available at: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/1_2019/30.pdf (Accessed 28 July 2023).
5. Blyzniuk, A. S. (2018), “Peculiarities of institutional provision of mechanisms of state regulation of the development of the recreational sphere”, *Publichne uriaduvannia*, vol. 5 (15), pp. 42–52.
6. Blyzniuk, A. S. (2018), “Conceptual and categorical apparatus of mechanisms of state regulation of the development of the recreational sphere”, *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*, vol. 2 (19), pp. 28–34.
7. Blyzniuk, A. S. (2019), “Ways of improving the economic mechanisms of state regulation of the recreational sphere in Ukraine”, *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*, vol. 1 (20), pp. 24–30.
8. Bondarenko, Yu. H. (2019), “The mechanism of state management of investment in the recreational sphere”, Abstract of Ph.D. dissertation, Economy and management of the national economy, National university “Lviv polytechnic”, L'viv, Ukraine.
9. Velychko, V. V. (2013), *Orhanizatsiia rekreatsijnykh posluh* [Organization

of recreational services], Kharkivs'kyj natsional'nyj universytet mis'koho hospodarstva im. O.M. Beketova, Kharkiv, Ukraine.

10. Haman, P. I. (2008), *Rozvytok rekreatsijnoi sfery Karpats'koho rehionu Ukrainy: teoriia ta praktyka derzhavnoho rehuliuvannia* [Development of the recreational sphere of the Carpathian region of Ukraine: theory and practice of state regulation], Rada z vyvchennia produktyvnykh Syl Ukrainy NAN Ukrainy, Donetsk, Ukraine.

11. Zavads'ka, M. M. (2017), “Legislative and regulatory support of organizational activity in the field of recreational services”, *Molodyj vchenyj*, vol. 11 (5), pp. 306–309.

12. Zaverbnyj, A. S. (2023), “Development of recreational nature use in Ukraine under the conditions of European integration: functional and management aspect”, *Innovation and Sustainability*, vol. 1, pp. 15–25.

13. Il'ina, M. V. and Shpyl'ova, Yu. B. (2021), “Methodological principles of classification of territories according to indicators of recreational nature use”, *Ukrains'kyj heohrafichnyj zhurnal*, vol. 3, pp. 54–62.

14. Kyfiak, V. F. (2005), “Economic impact of tourism on regional development”, *Rehional'ni problemy rozvytku turizmu ta rekreatsii*, pp. 53-61.

15. Meleshko, K. K. (2021), “Organizational and economic principles of management of the tourist and recreational potential of the region”, Abstract of Ph.D. dissertation, Development of productive forces and regional economy, Kharkiv National University of Urban Economy named after O. M. Beketova, Scientific and research center of industrial development problems NAS of Ukraine, Kharkiv, Ukraine.

16. Ovsiuk, N. V. and Pidval'na, O. H. (2021), “State regulation of the development of the recreational and tourist complex”, *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho*, vol. 1, pp. 175–179.

17. The Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine (2022), Order “Regulations on recreational activities within the territories and objects of the Nature Reserve Fund of Ukraine”, available at:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1043-22#Text> (Accessed 28 July 2023).

18. Pomaza-Ponomarenko, A. L. (2020), “*Rekreatsijni kompleksy svitu*” [Recreational complexes of the world], NUTsZU, Kharkiv, Ukraine.

19. Sydorov, Ya. O. (2022), “Legal principles of entrepreneurship in the recreational sphere”, *Problemy suchasnykh transformatsij*, [Online], vol. 6, available at: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2022-6-01-12/2022-6-01-12> (Accessed 28 July 2023).

20. Snihur, K. V. (2019), “Factors of formation and development of territorial recreation systems”, *Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal “Internauka”*, vol. 8 (28), pp. 54–59.

21. Pavlikha, N. V. Tsymbaliuk, I. O. and Savchuk, A. Y. (2022), “*Stalyj rozvytok turyzmu ta rekreatsii: suchasni vyklyky j perspektyvy dlia Ukrainy*” [Sustainable development of tourism and recreation: modern challenges and prospects for Ukraine], Vezha-Druk, Luts'k, Ukraine.

22. Fedorchenko, V. K. and Minich, I. M. (2000), “*Turysts'kyj slovnyk-dovidnyk*” [Tourist dictionary-reference], Dnipro, Kyiv, Ukraine.

23. Fomenko, N. V. (2007), “*Rekreatsijni resursy ta kurortolohiia*” [Recreational resources and resort science], Tsentr navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 14.08.2023 р.